

Institusjonell etnografi

– en ny mulighet for kvalitativ forskning?

Published in Sosiologi i dag 2007 (2) Vol 37: 7 - 28

Karin Widerberg, University of Oslo
karin.widerberg@sosiologi.uio.no

Department of Sociology & Human Geography
University of Oslo

P. O. Box 1096 Blindern
N-0317 OSLO Norway
Telephone: + 47 22855257
Fax: + 47 22855253
Internet: <http://www.iss.uio.no/>

Institusjonell etnografi

– en ny mulighet for kvalitativ forskning?¹

Karin Widerberg

PhD, Professor

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Abstract

Although methodology is generally understood as the linking of ontology, epistemology, theory and methods, this is rarely demonstrated when translated into research practice. The quality of qualitative research hereby becomes an easy target. In this article it is argued that Institutional Ethnography is an approach where such linking is both a starting-point and goal of research and the very means of production of knowledge. It is stated that Institutional Ethnography is an approach developed to explore the social in a way that confronts the very challenges within qualitative research of today. This approach is here presented as the background of the critique raised from feminist, post-structuralist and post-colonialist positions. It is argued that the fact that fieldwork – of one kind or the other – is at the core of the ethnographic approach and has probably sharpened the debates on issues of general importance within qualitative research. The role of the researcher in the knowledge gained, the "othering" of the "others" and so forth, are issues less likely to be ignored when you are there on the spot and among your informants. But it is precisely these challenges that have made ethnography not only open to new perspectives and interdisciplinary thinking, but also highly reflective as to its own endeavour. Here this development is briefly presented so as to demonstrate what it has to offer to improve the quality of qualitative research. In this overview the gendering of ethnography – making the gender of previous and present ethnography an issue – is highlighted. As the "other", feminist ethnographers are challenged to epistemological stances and explorations that further the development of ethnography as an integrative research approach. Institutional Ethnography is

finally presented as an approach developed by a feminist to meet the challenges from both the Humanities and the Social Sciences in developing “a method of inquiry” not about people but *for* people.

Keywords: methodology, Institutional Ethnography, gender

Vi som driver med kvalitativ forskning erklærer alle positivismen for død. Det er derfor et paradoks at vår forskningspraksis fortsatt er sterkt preget av positivisme. Lærebøker i kvalitativ metode beskriver hvordan metodologi er tett knyttet til ontologi, epistemologi og teori. Dette oversettes imidlertid sjelden til forskningspraksis, verken i rådene som lærebøkene kommer med eller i hvordan konkrete forskningsprosjekter utformes. Så lenge vi ikke tar denne oversettelsen fra epistemologi til metodologi på alvor, vil det stilles spørsmål ved kvaliteten til kvalitativ forskning – og det med rette. Her vil jeg presentere en fremgangsmåte – institusjonell etnografi – hvor båndene mellom epistemologi og metodologi både er startsted og mål i forskningen, men også selve middelet for kunnskapsproduksjon. Institusjonell etnografi er en fremgangsmåte for utforskning av det sosiale som er utviklet nettopp for å møte utfordringene innen kvalitativ forskning, med mål om å produsere kunnskap *for* og ikke om mennesker. I institusjonell etnografi synliggjøres relasjonene mellom epistemologi, teori og metode, og hvilke implikasjoner dette har for praktisk forskning. Jeg vil argumentere for at denne fremgangsmåten kan representere en løsning på det som ofte ses som et generelt problem med kvalitative metoder og som handler om kunnskapskrav; at de genererer kunnskap som verken er valid (man utforsker/måler det man har som mål å utforske /måle) eller generaliserbar (representativ) nok.

Institusjonell etnografi vil her bli presentert på bakgrunn av den kritikken som har blitt reist fra feministiske, poststrukturalistiske og postkoloniale ståsteder innen etnografisk forskning. Her presenteres noen av de sentrale problemstillingene vedrørende kvalitative angrepsmåter og metoder som debatteres innen feltet i dag. Grunnene til at jeg har valgt å fokusere på etnografi, og som jeg skal argumentere for, er fordi denne måten å forske på gjør at de fleste av dilemmaene man kan møte i kvalitativ forskning presses fram til overflaten, og også fordi etnografi har en lang tradisjon for denne typen av kritiske refleksjoner. Gjennom å se spørsmålet om ”hvordan” gjøre etnografi til et spørsmål om metodologi, dvs. epistemologisk og teoretisk bestemte frem-

gangsmåter og ikke metode forstått som teknikker, håper jeg å inspirere til refleksjoner som kan bidra til å øke kvaliteten på kvalitativ forskning.

Etnografi – noen karakteristikk

Etnografi er basert på en idé om at sosiale prosesser bør studeres og forstås i den sosiale og kulturelle konteksten de inngår i (holistisk mål). Gjennom å bruke en anseelig mengde tid i et sosialt fellesskap får forskeren mulighet til å beskrive hverdagslivets aktiviteter, og de perspektivene som vokser ut fra det, med et blikk innenfra. For å forstå og tolke dette hverdagslivet, er alle typer kilder, materialer og metoder aktuelle. Det er med andre ord en fremgangsmåte for å beskrive og forklare en gruppe eller kultur, institusjon eller samfunn, som innbyr til en kombinasjon av alle typer metoder, materialer og analyser. Etnografi er en fremgangsmåte som kan brukes i flere fag, men det er særlig antropologien som har gjort den til sin i en slik grad at de ofte forstås som synonyme.

Endringene innen etnografien har vært paradigmatisk, og reflekterer de globale endringene – økonomisk, teknisk, politisk og intellektuelt – som har funnet sted i den perioden etnografien har vokst frem og utviklet seg. At feltarbeid – i en eller annen form – er i kjernen av den etnografiske fremgangsmåten, har sannsynligvis skjerpet diskusjonene om temaer som er av generell viktighet innen kvalitativ forskning. Nærheten til informantene – at man faktisk er der midt iblant dem – gjør at mange spørsmål, om for eksempel forskerens rolle i kunnskapsproduksjonen og om konstruksjoner av ”de andre”, vanskelig lar seg overse. Det er akkurat disse utfordringene som har gjort etnografi så åpen for nye perspektiver og tverrfaglig tenkning, og også svært reflektert over sin egen virksomhet. Jeg vil her kort presentere denne utviklingen for å synliggjøre etnografiens muligheter som en fremgangsmåte i kvalitativ forskning, men også for å vise hva denne metoden har å tilby for å bedre kvaliteten på kvalitativ forskning mer generelt. Jeg vil gjennomgående holde fokus på ”kjønningen” av etnografi, i tidligere og nåtidige etnografiske studier. Som ”de andre” blir feministiske etnografer utfordret til epistemologiske standpunkt og former for utforskning som kan være fruktbare for utviklingen av etnografi som en fremgangsmåte i kvalitativ forskning.

Kjønn i feltarbeid

Positivismekritikken på 60- og 70-tallet brakte med seg kritiske refleksjoner rundt forskerens rolle i den etnografiske kunnskapsproduksjonen, hvis hensikt var å øke forskningens kvalitet gjennom å kaste lys over forutsetningene for kunnskapsproduksjon. En av disse sentrale forutsetningene var selvfølgelig *kjønn*, brakt til overflaten av feminister med mål om å problematisere antropologiens implisitte eller eksplisitte kjønn. I hvilken grad hadde det mannlige blikket påvirket ikke bare hva og hvem som ble studert, men også *hvordan* – altså de metodologiske og analytiske verktøyene? Og hvis det mannlige blikket ble brukt på en ureflektert måte, ville ikke det føre til ikke bare begrensede resultater, men også usanne resultater, fordi forskningens kjønnskontekst og -relasjoner ikke ble synliggjort og tematisert?

Selve temaet kjønn i feltarbeid ble ikke tatt opp før feminister brukte det som en illustrasjon på antropologiens androsentriske blikk. Å være kvinne definerer adgangen til feltet, og selve feltet, ganske annerledes enn for en mann. Å gjøre feltarbeid innebærer å gå inn i og forhandle om en kjønnsstruktur. Den kvinnelige og mannlige etnografen kan få tilgang til ulike arenaer og relasjoner for deltagelse og observasjon i feltet. At menn tradisjonelt har skrevet som om de representerer menneskeheten, også i "de andres" øyne, og skrevet om "generelle" temaer (og ikke "kvinnetemaer", som har blitt sett som spesifikke, eller "bare" kjønns temaer), kan forklare hvorfor kjønns betydning i kunnskapsproduksjon ikke har blitt problematisert av de mannlige etnografene. Å være "den andre" har på den andre siden gjort det "naturlig" for den kvinnelige etnografen å løfte frem ikke bare tematisering av kjønn, men også spørsmål om "de andre" mer generelt.

Mange feminister har imidlertid uttrykt et ubehag mot kombinasjonen av etnografi og feminisme. Noen har sett dette i sammenheng med vanskelighetene med å bevare premisset om antropologien som et Selv i relasjon til en Andre i en kontekst der den feministiske forskeren også er en Andre i forhold til patriarkatets Selv (Behar 1995:14). Det har også blitt hevdet at antropologiens grunnleggende premiss – om at forskningsproduktet, uansett hvor mye det er påvirket av informantene, til syvende og sist allikevel bare er forskerens – er uforenlig med et kritisk feministisk maktperspektiv. Det feminister deler er altså et fokus på makt, både som en dimensjon å synliggjøre i forskning på kjønnsrelasjoner og kultur, men også som et sentralt tema for relasjoner i kunnskapsproduksjon. Disse to formene for kritikk har mange be-

røringspunkter. Hvordan kjønn og makt *gjøres* i dagliglivet kan reflekteres i forskningen og vice versa. Og det er denne produktive refleksjonen – å være ”den andre”, å se ”den andre andre” – som er det feministiske bidraget til utviklingen av den etnografiske tilnærmingen.

Med likhet og en kunnskap som kan bidra til frigjøring som mål, hvilke spesifikke dilemmaer er det feministen møter gjennom forskningsprosessen, og hvordan løser de dem?

Kjønnsbedrag – kunnskapsbedrag?

I feltet kan kvinnelige antropologer bli behandlet som androgyne, som ærbare menn eller som svake vesener med behov for beskyttelse (Wolf 1996:8). Allikevel kan deres klasse, etnisitet, og/eller deres vestlige kulturelle bakgrunn gi dem autoritet og privilegier, og dermed kompensere for deres annenrangs kjønnsstatus. Det antas imidlertid at kvinnelige forskere, uavhengig av etnisitet, blir utsatt for mer press enn menn for å tilpasse seg lokale kjønnsnormer (Wolf 1996:8). De kanskje mest synlige utfordringene er knyttet til klesstil og oppførsel; hvordan man skal eller kan – og ikke kan – kle seg, for eksempel i sjal eller burka, og hvor, når og hvordan man skal gå, snakke og te seg – skal man for eksempel møte menns blikk og snakke med dem eller ikke?

Å tilpasse seg kjønnsnormene i feltet kan imidlertid også bety å møte forventninger om å være gift, eller å skulle gifte seg eller ha sex, som fører til at den kvinnelige etnografen ofte ender opp med å lyve om seg selv, i mer enn én betydning av ordet. For å få tilgang til feltet kan den kvinnelige etnografen både spille på patriarkalske relasjoner, og egen privilegert status i form av klasse og etnisitet.

Å spille en påtatt kjønnsrolle kan gi forskeren både ubehag og ambivalens. Tilpasning til feltets kjønnsnormer kan også skape etiske dilemmaer, fordi relasjonene med forskningssubjektene bygger på et slags bedrag. Man kan også på dette grunnlegget stille seg kritisk til hva slags kunnskap som blir produsert. Hva var egentlig hennes rolle? Hvordan ble den oppfattet? Hvordan fungerte den som signal eller stimuli for henne eller dem hun studerte? De kvinnelige etnografene har selvfølgelig møtt denne typen dilemmaer på mange ulike måter, avhengig av kontekst og situasjon. Det de har til felles er hvordan det feministiske perspektivet har gjort dem oppmerksomme på og reflekterte i forhold til disse problemstillingene.

Betydningen av kjønn og etnografens kjønnssituasjon kan imidlertid også overdrives. Feminister har ofte blitt kritisert for nettopp dette – å tolke utelukkende i lys av kjønn, mens de overser eller undervurderer andre strukturerende prinsipper som klasse og etnisitet, eller snarere hvordan disse dimensjonene virker sammen interseksjonelt. Å være en hvit kvinne innebærer å ha en farge og en etnisitet, som virker inn på relasjonene i kunnskapsproduksjonen – og dermed kunnskapen som produseres. Dette er kjernen i den postkoloniale kritikken, og noe jeg vil komme tilbake til.

Fra "insider/outsider" til "both/neither"

Feminister har også tatt opp temaet om forskerens rolle som enten "insider/outsider eller both/neither". Både "insidere" – som studerer en gruppe de selv tilhører – og "outsidere" – kan hevde at deres respektive posisjoner har sine fordeler.

Flere kvinnelige etnografer har opplevd sin egen rolle som verken "insider" eller "outsider", men snarere begge deler – grunnet i en dobbel identitet oppnådd via utdanning, tokulturell bakgrunn eller gjennom familie- og ekte-skapsrelasjoner. Dette "doble blikket" kan utgjøre et epistemologisk ståsted som muliggjør en kritikk av begge posisjoner, og som kan være et svært fruktbart verktøy i feltet, for både innsikt og kritikk – hvis det brukes og utforskes. Å være både insider og outsider kan imidlertid også bety å være ingen av delene. Refleksjoner rundt disse problemstillingene har illustrert kompleksiteten av situering og den forenklede insider-outsider-dikotomien. "How native is a native anthropologist? How foreign is one from abroad?" (Narayan 1993, sitert i Wolf 1996:17). Etnografen utviser en "'multiplex subjectivity' with many cross-cutting identifications" [...] "We are all incipiently bi-(or multi-)cultural in that we belong to worlds both personal and professional, whether in the field or at home" (Narayan 1993, sitert i Wolf 1996:17). Kanskje det er på tide innen etnografien å skifte fokus fra "the politics of positionality" til "politics of intercultural perception and interaction" (Narayan 1993, sitert i Wolf 1996:18). Det er dette den postkoloniale kritikken ønsker å fremme.

Å etablere en ikke-undertrykkende relasjon

Men hva med situeringen og stemmene til forskningssubjektene? Ovenfor diskuterte jeg hvordan situeringen og blikket til forskeren i stor grad definerer relasjonen til forskningssubjektene. Et sentralt spørsmål for feministiske etnografer har vært, og er, hvordan man kan gå frem for å skape en ikke-undertrykkende forskningsrelasjon. Noen har argumentert for en nedtoning av forskjeller for å oppnå en mer likeverdig relasjon, mens andre hevder at en slik likhetsideologi mellom forskeren og hennes subjekter i praksis vil bety en gjeninnføring av "the notion of value free science in a new guise, obscuring the differences of their roles and the power complexity of their relationship" (Gorelick 1991, sitert i Wolf 1996:19). En relasjon som ligner på vennskap kan vise seg å være mer manipulerende enn tradisjonelle positivistiske metoder, som ikke pakkes inn i solidaritet, empati eller vennskap. Enkelte vil hevde at det ikke er mulig å skrive om de undertrykte uten å selv bli en av undertrykkerne. Jeg vil imidlertid argumentere for at det finnes utveier for dette dilemmaet. Dette kommer jeg tilbake til senere i artikkelen, i presentasjonen av global etnografi og institusjonell etnografi.

Å reflektere over forskerens makt i forskningsrelasjonen må imidlertid ikke tolkes som om forskningssubjektene er maktesløse. Subjektene har makt til å bestemme både om de vil delta i forskningen og hvordan. Derfor må også refleksjon over deres makt inngå i diskusjonen om forholdet mellom relasjonene i kunnskapsproduksjonen og den kunnskapen som skapes. Inntil nå har ikke dette vært gitt tilstrekkelig oppmerksomhet, noe som kan bunne i det selvkritiske fokuset noen hevder er den "hvite selvpiskende" responsen på den postkoloniale kritikken. Paradoksalt nok, og nok en gang, ender til og med kritikken opp med å handle først og fremst om oss.

"Empowering methods" kan ende opp i den samme fellen. Det finnes både politiske og kunnskapsteoretiske argumenter for å utforme metoder som lar subjektene selv definere temaene for forskningen. Men "å la" kvinner snakke kan like gjerne ses som om den første verdens feministen igjen utøver sin hegemoniske makt gjennom å "tillate" tredje verden-subjekter et publikum (Spivak 1988). Man kan også stille spørsmål ved bevissthetstrening som en slik "empowering method", når den brukes i en forskningsrelasjon preget av et asymmetrisk maktforhold. Hvilken rett har vi – forskerene – til å "heve" andres bevissthet?

Den etnografiske tekstens relasjoner

Problemstillinger rundt forfatterskap, autoritet og representasjon av "de andre" begynner i feltet, men blir kanskje enda mer problematiske når tiden har kommet for å skrive det hele ut. Dette har ført til eksperimentering med deling av resultater, medforfatterskap, desentrering av forskerens forfatterskap og en vektlegging av tekst som "constructed domains of truths" og "serious fiction". Disse temaene har også vært belyst av feminister på et mer generelt plan. Flere forteller om hvordan subjektene har følt seg fratatt sine egne historier – det er ikke deres lenger, de kjenner ikke seg selv igjen osv. (Wolf 1996:32). Problemstillinger rundt representasjon, at vi synliggjør de andre gjennom temaer som er viktige for oss i vår kultur (for eksempel ved å fokusere på arbeid fremfor familie, barn og vennskap [Wolf 1996:33]), tas opp igjen og igjen. Det er åpenbart at vi som forskere må forholde oss til to typer av refleksivitet: "the 'self' as both 'object' and 'subject' and the 'other' as 'observed' and 'observer'" (Karim 1993, sitert i Wolf 1996:34).

Post-etnografi? Etnografi i post-æraen.

Mange av de temaene som har blitt reist av feminister innen etnografien, som for eksempel konstruksjoner av "de andre" og spørsmål knyttet til representasjon, er de samme som vi i dag forbinder med poststrukturalisme. Mens kvinnesak og maktrelasjoner har vært grunnlaget for feministiske teoretiseringer og refleksjoner, er det *teksten* – som et epistemologisk og teoretisk startsted – som har fått denne rollen blant post-strukturalistene. Postkolonialisme og institusjonell etnografi er perspektiver som tilbyr et "tredje ståsted" i så henseende, gjennom å kombinere feminismens fokus på maktrelasjoner med poststrukturalismens syn på tekstens sentrale rolle som forskningsmateriale.

Global etnografi – å utforske det globale i det lokale

At vi lever i en globalisert verden er i dag noe de fleste samfunnsvitere enes om og tar for gitt. Dette synet på verden manifesterer seg imidlertid sjelden i hvordan vi går frem for å utforske det sosiale. Man kan snarere si at samfunns-

vitenskapen preges av metodologisk nasjonalisme (Beck 2003) – som innebærer at forskning stort sett utføres med nasjonalstaten som den ”naturlige” geografiske referanserammen. Det er med andre ord et gap mellom ontologi og metodologi: Vårt syn på og forståelse av verden er ikke i samsvar med måten vi forsker på.

Global etnografi (Burawoy 2000) utfordrer dette gjennom å insistere på at anerkjennelsen av at vi lever i en globalisert verden må uttrykkes i forskningen også på det metodologiske nivået – via en etnografisk tilnærming.

Dette er et perspektiv som ser på transnasjonale relasjoner som sentrale for å forstå den moderne verden, men som samtidig ser det som vel så viktig at all kunnskap er fundert i lokale og konkrete erfaringer. Global etnografi innebærer å utforske ”det globale i det lokale” – å se etter hvordan globale sosiale relasjoner er vevd inn i folks hverdagsliv. Globale etnografer tror at et slikt nedenfra-perspektiv kan ”sharpen the abstractions of globalization theories into more precise and meaningful conceptual tools” (Burawoy 2000:xiv).

Denne metoden kan derfor ses som en kritikk både av den dominerende metodologiske nasjonalismen i samfunnsvitenskapen og på samme tid av teorier som forsøker å forklare den globaliserte moderne verden med begreper som ikke er fundert i lokale, konkrete erfaringer. Denne kritikken har, som vi skal se, mange paralleller til Dorothy E. Smith’s feministiske kritikk av posisjonsløse redegjørelser om samfunnet.

Hva er implikasjonene av å ta transnasjonale relasjoner med i betraktning? Vil utforskning av det globale i det lokale endre selve erfaringen av å gjøre etnografi? (Burawoy 2000:xii)

Å gjøre global etnografi betyr å tenke på begrepet feltarbeid på en ny måte, som ikke avgrenser det til ett bestemt sted og én bestemt tid (Burawoy 2000: 4). Det innebærer å la de sosiale relasjonene studiesubjektene er involvert i definere grensene for feltarbeidet, og å behandle disse transnasjonale båndene som en del av forskningsobjektet. Dette kan lede etnografen til å utøve feltarbeid på flere steder, i flere land, men trenger ikke å gjøre det. Selv i slike studier er det alltid ett konkret sted som tjener som utgangspunkt, og det er forskerens erfaring der som kan utvide forskningen til andre geografiske steder, gjennom å følge sporene av de transnasjonale båndene som knytter stedene sammen.

Institusjonell etnografi – en etnografi for sosiologi

Den institusjonelle etnografiens utgangspunkt er en dyptpløyende kritikk av rådende konvensjoner for hvordan man skal "skrive det sosiale", som produserer samfunnsvitenskap fra et styringsperspektiv.² Å være sosiolog er ifølge Dorothy E. Smith, som er grunnleggeren av institusjonell etnografi, å delta i en sosial relasjon hvor kunnskap (*knowledge*) er skilt fra "å kunne" (*knowing*). Forskning blir sett på som en generell ferdighet – alt kan forskes på – som bare forskere, spesialister, kan utøve. Som sosiolog er man per definisjon deltagende i styringsrelasjonene, som skiller det praktiske fra det abstrakte og intellektuelle arbeidet. Dorothy E. Smith hevder at det er denne arbeidsdelingen som er grunnlaget for de sosiologiske konvensjonene for hvordan det sosiale skal skrives og gjøres til sosiologiske tekster. De sosiologiske konvensjonene bygger på Durkheims regler for sosiologisk metode³, som fortsatt, til tross for all positivismekritikken, fungerer som grunnleggende konvensjoner for sosiologi slik vi kjenner dem i dag. Ifølge disse konvensjonene, slik de er reformulert av Dorothy E. Smith, er det sosiologi som blir resultatet hvis de følgende trinnene følges:

- Subjektet fjernes. Et nytt sosialt objekt eller en enhet (sosialt fakta eller fenomen) konstitueres som om det eksisterer uavhengig av faktiske individer. Dette gjøres gjennom for eksempel nominalisering av verb, som i *aggresjon* eller *depresjon*. Et verb som uttrykker et individs handling blir gjort om til et substantiv – og subjektet forsvinner dermed fra teksten.
- Handlingsevne (*agency*) overføres fra subjekter til sosiale fenomener. Det er aggresjonen og depresjonen, holdningen eller interessen, som problematiseres – ikke individet og hennes relasjoner.

Gjennom de foregående trinnene blir det sosiologiske skilt fra det faktiske, og de tekstlig konstituerte realitetene gjøres til sosiologiens forskningsobjekter. Ved å privilegere den diskursive verdenen fremfor den faktiske blir det faktiske gjort om til et uttrykk for det diskursive.

For å oppsummere innebærer disse konvensjonene at subjektene først tas ut av teksten, for å gjeninnsettes etter at det teoretiske rammeverket er på plass. Subjektene tilpasses dermed de teoretiske argumentene, og forskerens perspektiv fremstår som om det var forskningssubjektenes – og vice versa.

De sosiologiske konvensjonene karakteriseres av at det etableres en posisjon i teksten hvor det sosiale slik det er skrevet er adskilt fra det sosiale slik det er levd og erfart. Dette fører til såkalte posisjonsløse redegjørelser; alle sub-

jekter er enten fraværende – eller de er gitt den samme posisjonen. Det sosiale, samfunnet, fremstår som om det kunne forstås i sin helhet ovenfra, gjennom et Gudsblikk, eller fra en fugls utsiktspunkt – men uten at det finnes noen fugl.

Denne grunnleggende konvensjonen for hvordan man skal gjøre samfunnsvitenskap, eller mer spesifikt hvordan gjøre sosiologi, kaller Dorothy E. Smith for objektivering.

Teksten i samfunnsvitenskapen må imidlertid ikke bare ses som et uttrykk for styringsrelasjonene. Ved å plassere leseren i en bestemt relasjon til virkeligheten som beskrives i teksten, blir også teksten gjort til en aktiv part i styringsprosessen. Gjennom de objektiverende konvensjonene settes leseren i de styrendes sted – hun tilbys et ”Gudsblikk”; et perspektiv på det sosiale hvor ifra lokale posisjoner, perspektiver og erfaringer ikke bare er underordnede, men også gjort usynlige.

En lignende kritikk av hvordan samfunnsvitere skriver det sosiale inn i tekst er formulert av Pierre Bourdieu.⁴ Akkurat som Dorothy E. Smith insisterer han på at forskerens posisjon må gjøres til gjenstand for den samme kritiske analysen som når vi undersøker andre objekter. Han hevder at samfunnsvitenskapen og dens praksis må forstås innenfor konteksten av de relasjonene og posisjonene i det akademiske feltet den inngår i, og i relasjon til den videre samfunnsmessige og historiske konteksten dette feltet er en del av. Hvis ikke er det alltid en risiko for at vi leser vår egen posisjon – og våre måter å forholde oss til og forstå det sosiale på – inn i ”objektet”, som om det var en del av objektet og ikke et resultat av vår relasjon til det. Som Dorothy E. Smith mener Pierre Bourdieu at vi må problematisere de historiske relasjonene samfunnsvitenskapen har vokst frem i, så vel som de relasjonene den praktiseres innenfor i dag. Hvis vi unnlater å gjøre dette, vil vi mest sannsynlig ende opp som ubevisste medspillere for styringsapparatet, som gjør politisk definerte problemer (fattigdom, kriminalitet osv.) om til samfunnsvitenskapelige problemer. Både Bourdieu og Smith mener at samfunnsvitenskap må utføres i henhold til bestemte fremgangsmåter, i kontrast til den formen for individualisert selvrefleksjon som de hevder er fremtredende innen dagens samfunnsvitenskapelige analyser.

En metode for utforskning

Så hvordan skal vi da gå frem for å utforske og skrive det sosiale inn i tekst hvis vi ikke skal starte med begreper og et ståsted i en tekst-mediert diskurs? Dorothy E. Smith foreslår følgende fremgangsmåte:⁵

Forskningssubjektet må ses slik hun er situert i sitt eget livs faktisitet, i relasjon til andre, og ikke som et transcendent subjekt. Forskerens rolle er å kartlegge faktiske aktiviteter utført av faktiske individer, og synliggjøre hvordan disse henger sammen – hvordan de er koordinert. Fokuset er altså ikke bare på hva individer gjør, men først og fremst på det sosiale aspektet ved deres aktiviteter. Det sosiale forstås dermed verken som en egenskap ved individet, eller som noe som kan ses atskilt fra faktiske mennesker og aktiviteter. Begrepet om det sosiale retter snarere et fokus mot hvordan folks aktiviteter er koordinert. Begreper som uttrykker disse koordinerte aktivitetene må dermed – som det sosiale – ikke brukes som diskursive enheter som løfter fenomenet ut av sted og tid. En sosial relasjon eller en sosial organisasjon er ikke noe vi ser etter eller på når vi forsker, men snarere det vi benytter for å se. Sosiale relasjoner skal rette oppmerksomheten vår mot hvordan individers aktiviteter og erfaring på et bestemt sted inngår i handlingskjeder som knytter dem til andre individer og deres aktiviteter på andre steder.

Gjennom å se begreper, teorier og andre former for tenkning som folks faktiske aktiviteter, omgås det tradisjonelle skillet mellom teori og praksis. Å lokalisere det vitende subjektet i hennes egen kropp, i en levd verden der både teori og praksis er aktiviteter som *gjøres*, innebærer en forståelse av teori som praksis. På denne måten blir tekst, tekst-mediering og tekstlighet sentralt. Teksten er broen mellom det faktiske og det diskursive, mellom de lokale aktivitetene i livene våre og styringsrelasjonene. Som et materielt objekt kan den samme teksten leses i forskjellige kontekster på ulike steder, av mange mennesker til samme tid eller til forskjellige tider. Tekstlig medierte relasjoner får en stadig mer sentral rolle i styringen av dagens samfunn. På denne måten blir styringsrelasjonene mulig å utforske – gjennom studier av tekst.

Målet med en slik fremgangsmåte for utforskning er ikke å forklare folks handlinger eller på noen annen måte gjøre dem til forskningsobjekter, men å forklare for både dem og oss hvordan livene våre er vevd inn i sosiale maktstrukturer, som vi er med på å forme og opprettholde gjennom aktivitetene vi utfører.

Altså, gjennom å ta utgangspunkt i individers faktiske aktiviteter er målet med fremgangsmåten å synliggjøre hvordan våre hverdagsliv er forankret i re-

lasjoner, som også styringsrelasjonene inngår i – ofte i tekst-mediert form. Den økte bruken og viktigheten av tekst som styringsmiddel har gjort samfunnsvitenskapelig utforskning av tekst sentralt.

Begrepet institusjonell etnografi

Begrepet institusjonell etnografi ble brukt av Dorothy E. Smith allerede tidlig i hennes arbeid, men det er først de siste årene hun og hennes etterfølgere har utviklet den institusjonelle etnografien til et slags forskningsprogram.⁶ Kjernen i denne fremgangsmåten er å utforske institusjonelle relasjoner og styringsrelasjoner fra ståstedet til mennesker som på ulike måter er knyttet til disse relasjonene, gjennom aktivitetene de utfører. Gjennom å systematisk utforske hvordan aktiviteter er knyttet sammen, både horisontalt og vertikalt, tegnes et ”kart” over sosiale relasjoner. På denne måten synliggjøres både alle de aktivitetene som til sammen utgjør en bestemt institusjon, og ikke minst de sosiale relasjonene institusjonen inngår i. Målet er ikke – som i systemteori – å forstå institusjonen eller organisasjonen i seg selv, men å bruke de sosiale aktivitetene i institusjonen som et utgangspunkt. Poenget er hele tiden å vise hvordan det lokale er knyttet til det ekstra-lokale, for å forstå hvordan samfunnet vårt virker. Å utforske hvordan tekst medierer, regulerer og autoriserer folks aktiviteter, utvides også rekkevidden til etnografi som metode – utover grensene for det observerbare. Gjennom å fokusere på tekst som en aktivitet i sosiale relasjoner, hvordan tekst inngår i styring og organisering av enhver organisasjon eller institusjon, muliggjøres bruk av tekst som etnografisk materiale.

Institusjonell etnografi – en løsning for noen av de dilemmaene etnografien i dag står overfor?

Som for andre feminister er makt et kjernespørsmål for Dorothy E. Smith, og også selve grunnlaget for utviklingen av den institusjonelle etnografien. Gjennom etnografiske analyser av de sosiologiske tradisjonene og hvordan de brukes for å ”skrive det sosiale” (Smith 1999), har hun vist hvordan denne måten å produsere kunnskap på ikke bare objektiverer subjektene i forskningen, men også forskeren. Gjennom å objektivere henne som en ”vitende” gjøres hennes lokale situering ikke bare irrelevant, men blir til og med mis-

tenkeliggjort. Istedenfor tilbys hun et blikk ovenfra, en herskers blikk og perspektiv, for å studere de andre. Og de andre blir utforsket for å produsere kunnskap om dem, og ikke for dem.

Denne formen for kunnskapsproduksjon bringer med seg alle de dilemmaene som jeg har presentert tidligere i kapittelet vedrørende: insider/outsider, observasjon/visualisme, stemmene til subjektene, gjensidighet, "empowering methods", forfatterskap, fiksjon, subjektive/objektive beretninger osv. Gjennom å gjøre forskning for og ikke om subjektene, og ved å hele tiden søke å kartlegge de relasjonene som knytter forskningssubjektenes aktiviteter til styringsrelasjonen, mener jeg de fleste av denne typen dilemmaer og etiske problemer løses opp. Siden fokuset ikke er på subjektene som personer – deres holdninger, karaktertrekk osv. – men hva de kan fortelle oss om de relasjonene de utfører sine aktiviteter innenfor, unngås mange av de dilemmaene andre feministiske forskere støter på:

- Gjennom å synliggjøre hvilket ståsted som er utgangspunktet for kartlegging av det sosiale, reformuleres hele problemstillingen om objektiv kontra subjektiv – fordi et situert kart ikke er noen av delene.
- Insider/outsider-problematikk blir på samme måte mindre relevant. Fokuset blir snarere på hvor detaljert og nøyaktig du klarer å nøste opp hvordan de sosiale relasjonene er knyttet sammen, og tegne et kart som forskningssubjektene kan kjenne igjen.
- Du observerer ikke dem, men *med* dem og *for* dem. I en sann type relasjon er gjensidighet integrert – og blir ikke et påtvunget tema utenfor selve forskningsrelasjonen. Fordi kjernen i denne fremgangsmåten er å gi makt og stemme til forskningssubjektene blir "empowering methods" som et mål i seg selv overflødig.
- Eksperimentell skriving eller fiksjon kan verken være et mål eller et kjennetegn ved et slikt forskningsprodukt.
- Institusjonell etnografi produserer ikke en "delsannhet" om det ene eller det andre, men et bilde av hvordan det sosiale (samfunnet) ser ut fra et bestemt ståsted.

Den tekstlige vendingen og dens utfordringer blir også reformulert gjennom fremgangsmåten i den institusjonelle etnografien, fordi tekst og retorikk forstås som sosiale aktiviteter. De foregår, de utspiller seg i sosiale relasjoner og kan derfor gjøres til gjenstand for utforskning – på linje med andre aktiviteter. Retorikk er ikke bare kjønnet, den er også strukturert av etnisitet og klasse – og farget av styringsrelasjoner. Å utforske hvordan dette *gjøres* i forskningssubjektenes hverdagslige aktiviteter så vel som i forskerens (når hun observe-

rer, intervjuer, skriver osv.) bør inngå som en selvfølgelig del av enhver etnografisk analyse. Interseksjonalitet kan ses som et integrert perspektiv i den institusjonelle etnografien, sett i lys av denne metodens mål om å utforske hvordan alle ulike relasjoner i hverdagslivet er vevd sammen og *virker* sammen. I tråd med dette blir verken kjønn, klasse eller etnisitet fenomener å forske på, men snarere lokaliseringer å se det sosiale *fra*.

De kunnskapskrav som følger av en slik tilnærming vil skille seg fra de fleste andre kvalitative fremgangsmåter. Kvalitativ forskning kritiseres ofte for å være lite anvendbar, fordi den kun sier noe om et veldig begrenset felt. Gjennom et konsekvent fokus på hverdagslivets trans-lokale organisering omgår den institusjonelle etnografien dette problemet. Denne fremgangsmåten kan derfor ses som et redskap for ikke bare å løse feministiske dilemmaer i etnografien, men for å øke den kvalitative forskningens validitet, generaliserbarhet og derved legitimitet.

Denne diskusjonen er en illustrasjon av sammenhengene mellom ontologi–epistemologi-teori og metode. I henhold til dette synet må ikke metoder behandles som om det bare handlet om teknikk – om å gjøre de riktige tingene på den riktige måten. Og etnografi bør heller ikke presenteres som et sett av regler og teknikker. Det epistemologiske og teoretiske startstedet for forskningen vil legge føringer for hvilke temaer som velges ut, hvordan feltet defineres, hvordan observasjoner og intervjuer utføres; hvordan etnografi skrives og hva slags kunnskap som leses ut av den. Hvis metoder velges og brukes uten denne formen for bevisste refleksjoner, vil jeg påstå at forskningen vil bli farget av positivistiske relasjoner i kunnskapsproduksjonen, fordi dette er grunnlaget for det meste av selv kvalitativ forskning i dag.

La meg runde av med et eksempel som kan illustrere den ovenstående presentasjonen og diskusjonen. Det er fra min egen forskning, som viser hvordan validiteten, generaliserbarheten og legitimiteten til dette prosjektet kunne ha vært økt gjennom mer helhetlig bruk av institusjonell etnografi.

Manglende "sammenkjeding" = mindre kunnskap, svakere validitet og dårligere legitimitet – et eksempel fra egen forskning

Sammen med Ulla-Brit Lilleaas utførte jeg et stort forskningsprosjekt (1998–2000) med tittelen "Trøtthetens sosialitet – kultur, tradisjon og forandring; utfordringer ved inngangen til neste årtusen – et sosiologisk forsk-

ningsprosjekt med helsepolitiske implikasjoner”. Til tross for at vi var inspirert av Dorothy E. Smith og institusjonell etnografi gjorde vi ikke all ”sammenkjedingen”, og erstattet de manglende leddene med teoretiske utsagn om dem. Istedenfor å vise hvordan kjedene av sosiale relasjoner ser ut i praksis, presenterte vi dem som teoretiske fakta utledet fra andres forskning – og sa dermed fra oss sjansen til å validere og legitimere vårt eget kvalitative materiale. Resultatet av dette var ikke bare at vi gikk glipp av mye kunnskap, men også en ”main/male-streaming” av funnene våre, gjennom hvordan vi skrev oss inn i den sosiologiske tradisjon Dorothy E. Smith kritiserer. La meg forsøke å illustrere dette helt konkret.

For å synliggjøre hvordan trøtthet forekommer og forstås i ulike klasser og kjønn valgte vi å ta utgangspunkt i yrker og jobber (ingeniører, lærere, servitører, hjemmehjelpere og deres respektive arbeidsteder). I tråd med perspektivene fra institusjonell etnografi startet vi ikke opp med en teoretisk definisjon av trøtthet, for så å teste denne empirisk. Utgangspunktet vårt var heller hvordan folk erfarte trøtthet i eget hverdagsliv. Vi forsøkte å følge dem vi intervjuet gjennom deres forskjellige arbeidssituasjoner både hjemme og på jobb, både i ukedagene og helgene. Vi ba dem også om å reflektere over de ulike måtene de følte seg trøtte på, hvor i kroppen de opplevde at trøttheten satt og hvordan, og hvorfor de taklet disse ulike formene for trøtthet på forskjellige måter.

Vårt fokus på yrker og jobber innebar å behandle disse som institusjoner, eller snarere at de kunne ha vært utforsket som institusjoner. Å se på et yrke som en institusjon innebærer å utforske hvordan arbeidet som utføres er påvirket både av konteksten på den enkelte arbeidsplass og av sentrale tekster i yrket (for eks. pensum, arbeidsinstruks eller politiske styringsdokumenter). Å analysere et yrke som en institusjon gjør det mulig å knytte det lokale til det ekstra-lokale, og å se hvordan hverdagslige jobbaktiviteter er knyttet til styringsrelasjonene. Dette var en mulighet vi dessverre på det tidspunktet var blinde for.

I intervjuene kom det ofte frem både implisitte og eksplisitte referanser til tekster som var sentrale for hvordan de vi intervjuet utførte jobbene sine. Vi fokuserte på disse tekstene både i intervjuene våre og i analysene. Det vi imidlertid ikke gjorde, var å spore opp de faktiske tekstene og analysere dem, og vi knyttet dem heller ikke systematisk til hverandre. På den måten lot vi sentrale forutsetninger for yrkene forbli utforsket, og dermed usynlige. I tillegg gjorde vårt fokus på yrkene at arbeidsplassen bare ble utforsket på en indirekte måte. Det var hvordan arbeidsplassen ble synlig gjennom de ansattes jobbeskrivelser som ble tematisert.

Gjennom å ikke behandle verken yrkene eller arbeidsplassene som institusjoner, i tråd med fremgangsmåten i den institusjonelle etnografien, produserte vi også en bestemt forståelse av klasse. For å undersøke lærernes arbeid hadde vi valgt ut to ulike skoler: én i et arbeiderklassestrøk og én i et middelklassestrøk. Med dette utgangspunktet hadde vi en fantastisk sjanse til å studere hvordan klasse gjøres gjennom praksisen til institusjonene yrker og arbeidsplasser i to forskjellige (klasse)kontekster. Men siden vi ikke gikk hele veien med perspektivene fra den institusjonelle etnografien, produserte vi ikke det nødvendige materiale for å gjøre enn slik analyse mulig. Hvordan klasse gjøres, hvordan yrkene som institusjoner fungerte i ulike klassekontekster, hvordan de synliggjør både egne og andres klasserelasjoner, ble derfor verken belyst eller problematisert.

I boka hvor vi presenterte forskningsresultatene våre, valgte vi å gi hvert yrke og hver arbeidsplass ett kapittel. Selv om vi verken utforsket yrkene eller arbeidsplassene så helhetlig som vi kunne ha gjort, synes jeg allikevel vi endte opp med å presentere et brukbart lokalt kart. I oppsummeringskapitlene blir det imidlertid helt tydelig at noe har gått galt. Vi gjorde det som var forventet av oss som sosiologer, som også svarte til våre egne forventninger. Meningen var at vi skulle bruke materialet vårt til å si noe om "arbeid, kjønn og kropp i moderniteten", som vi hadde formulert som målet med prosjektet. Det er selvfølgelig ikke noe galt med denne ambisjonen i seg selv, men jeg mener at vi gjennom måten vi gikk frem på for å skrive det sosiale inn i tekst ubevisst skrev resultatene våre inn i en sosiologisk "mainstream"-tradisjon. Et eksempel på dette er da vi i en artikkel på engelsk (Widerberg 2006) oppsummerte studien med ordene:

"Across profession, class, gender and generation an increase in intensity at work, as well as in life more generally, can be observed in our studies as well as in other studies of the situation in the developed countries (Robinson, J. and Godbey, G. 1997; Levine 1996; Lilleaas, U-B. and Widerberg, K. 2001). People want to get something out of their time and their lives. It is all about getting a lot done, and to be done with it so that one can move on to something else. This intensity seems to be both structurally and ideologically determined.

Structurally, the constant reorganisation at the workplace (now an unquestioned norm of a modern organisation) implies that we are in change all the time. The goal of efficiency means, without exception, an increase of intensity at work (Coser, L. 1974; Carnoy, M. 2002). In short, more is to be done in less time. This structural force, based on a globalised capitalist economy, strikes most professions. The similarities between the occupations in our study are therefore quite obvious

(Lilleaas, U-B. and Widerberg, K. 2001). Engineers, teachers, waiters, and domestic nursing personnel are all affected by reorganisation and an increase of work intensity. It has become normal to 'have too much to do'. They report that is just the way it is nowadays, everywhere.

Ideologically, this development is understood and expressed in terms of 'freedom, flexibility, and development', both by employers and employees (Carnoy, M. 2002). The engineer, teacher, waiter, and domestic nurse assistant all express that one of the things that they value most in their work is the freedom (Lilleaas, U-B. and Widerberg, K. 2001). By this they mean different things, but the discourse is the same. For all of them, the work amount has increased and they have to work faster and/or longer hours. The increase of tempo makes 'freedom and flexibility' even more important, maybe even structurally necessary. It is often not possible to work like this eight hours in a row, five days a week. Part-time (domestic nurse assistants), concentrated work-periods (waiters), or a divided work-day (teachers and engineers) are made a necessity if one is to cope at all." (Widerberg 2006)

Gjennom å bruke forskningsresultatene våre på denne måten ble de "institutionally captured",⁷ dvs. innlemmet og omdannet av den sosiologiske diskurs. Vi anvendte teoretiske begreper istedenfor å forklare sammenhengene – lenkene – som kunne ha gitt analysene våre substans. En substans som vi kunne ha brukt som grunnlag for å spesifisere, validere eller forkaste de teoretiske begrepene. Det vi kunne og burde ha gjort, var å utforske disse strukturelle og ideologiske kreftene nedenfra. Hvor ofte hadde arbeidsplassene vært gjennom omorganisering? Hvilke tekster var sentrale for omorganiseringen og hvordan var disse lenket sammen med andre tekster? Og ideologien om frihet, fleksibilitet og selvrealisering, var den noe som var "institutionally captured", og i så tilfelle hva ble innlemmet og omdannet og hvordan ble det gjort? Hvordan ble de strukturelle og ideologiske kreftene utøvd og lenket sammen lokalt og translokalt?

Gjennom å ikke kartlegge detaljert og nøyaktig nok, ble forskningen vår lett å angripe for dem med mer substansiert kunnskap, og den lukket snarere enn åpnet opp for videre innsikt og utforskning. Strukturelle og ideologiske krefter er noe som må utforskes og kartlegges, gjennom å lenke det lokale til det translokale for på den måten å produsere substansiert og spesifikk kunnskap. Dette gjorde vi ikke. Og jeg tror ikke vi ville ha endt opp så galt hvis det ikke var for at vi hadde gjort alle de små feilene gjennom hele forskningsprosessen. Hvis vi hadde brukt Dorothy E. Smiths institusjonelle etnografi som ledetråd helt fra starten av vår utforskning av yrker og arbeidsplasser, ville vi

ha vært vant til en måte å analysere på som kunne ha hjulpet oss, også i oppsummeringen av forskningsresultatene.

Institusjonell etnografi – åpen for (post-)moderne utfordringer; teksten, teknisk utvikling, global ulikhet og postkolonial kritikk.

Den såkalte ”tekstlige vendingen” innen samfunnsvitenskapene har ført med seg økt bruk av ikke bare teorier, men også metodologiske tilnærminger som opprinnelig har vært utviklet innen humaniora.

For å se ikke bare tekst – i en sosial situasjon – men også å se noe *som* tekst (for eksempel et muntlig utsagn) har alle tolkningsmetoder for tekstanalyse blitt tatt i bruk. Dette er perspektiver og metoder som det er mulig å inkludere, og som også delvis forventes å bli inkludert, innen etnografien i dag. Den institusjonelle etnografien åpner imidlertid for nye tilnærminger til tekst, som kan representere et viktig tillegg til de metodene som allerede er utviklet for tekstanalyse innen samfunnsvitenskapen. I institusjonell etnografi forstås tekst som praksis, som foregår på konkrete steder i faktiske relasjoner, og analyseres derfor på linje med andre typer aktiviteter. Dette synet på tekst er ikke bare inspirert av post-strukturalistiske perspektiver, men også av tekstens faktisitet og dens rolle i styringsrelasjonene. Det er fordi tekst kan trykkes og kopieres – til tross for ulike tolkninger er den samme teksten som leses (hvis det ikke var den samme teksten ville det ikke ha gitt mening å snakke om ulike tolkninger) – at det er et så nyttig verktøy for administrasjon. Det er faktisk tekst som gjør byråkratiet mulig. I globalisert handel og styring brukes tekst som standardiserende middel. Globaliseringen av økonomi og politikk, og den tekniske utviklingen, har ført til at livene våre i dag er infiltrert av tekst – ikke bare i Vesten, men også i økende grad i andre deler av verden.

Nettopp det at tekst i dag er overalt, utfordrer – eller burde i alle fall utfordre – vår forståelse av etnografisk forskning. Hvordan skal man for eksempel definere feltet når aktivitetene som skal beskrives ikke foregår på et lokalt sted, men på internett?

For å oppsummere kan vi si at institusjonell etnografi kan ses som et svar på den kritikken som har blitt reist fra postkoloniale, poststrukturalistiske og feministiske perspektiver. Feministiske postkoloniale forskere har til og med foreslått institusjonell etnografi som en fruktbar fremgangsmåte (Mohanty

2003). Som en alternativ fremgangsmåte med mål om å belyse styringsrelasjonenes rolle i "hvordan ting gjøres" eller "er satt sammen", åpner fokuset på tekst for bidrag også fra humaniora. Det er derfor en fremgangsmåte som er egnet for å krysse faglige så vel som nasjonale grenser, med mål om å oppnå tverrfaglig og global innsikt og forståelse. Ikke minst er det, som jeg har forsøkt å argumentere for her, en fremgangsmåte som kan være et redskap for å øke kvaliteten til kvalitativ forskning og analyse. Den institusjonelle etnografiens uttalte metodologi kan forhåpentligvis inspirere til metodologiske refleksjoner, praksis og tiltak som vi er avhengige av for å sikre overlevelsen og utviklingen til kvalitativ forskning for fremtiden.

Noter

1. Oversatt fra engelsk av Ida Hjelde.
2. Uttrykt i Dorothy E. Smiths arbeid, spesielt i Smith (1987, 1990a, 1990b, 1999, 2005).
3. E. Durkheim, *The Rules of Sociological Method* (New York: Free Press, 1964 sitert i Smith, "Writing Women's Experiences into Social Science".
4. Se for eksempel P. Bourdieu (1990).
5. Se Smith 1992:91-94 og Smith 1999:5-8.
6. Se blant annet artikkelen "Text and the Ontology of Organizations and Institutions" (Smith 2001) og boken *Institutional Ethnography: A sociology for People* (Smith 2005).
7. *Institutional capture* defineres av D.E. Smith som "...that discursive practice, regulated by the institutional procedures of text- reader conversations, through which institutional discourse overrides and reconstructs experiential talk and writing" (Smith 2005, s 119).

Bibliografi

- Beck, Ulrich (2003) "The Analyses of Global Inequality: From National to Cosmopolitan Perspective." *Global Civil Society*
- Behar, Ruth (1995) "Introduction: Out of Exile" in *Women Writing Culture*. Ruth Behar and Deborah A. Gordon (eds.). Berkeley: University of California Press
- Bourdieu, Pierre (1990) *In Other Words*. London: Polity Press
- Burawoy, Michael (2000) "Introduction. Reaching for the Global." in *Global Ethnography: Forces, Connections, and Imaginations in a Postmodern World*. Michael Burawoy (ed.). Berkeley: University of California Press
- Lilleaas, Ulla-Britt og Karin Widerberg (2001) *Trøtthetens tid*. Oslo: Pax

- Smith, Dorothy E. (1987) *The Everyday World as Problematic. A Feminist Sociology*. Boston: Northeastern University Press
- Smith, Dorothy E. (1990 a) *Texts, Facts, and Femininity: Exploring the Relations of Ruling*. London: Routledge
- Smith, Dorothy E. (1990 b) *The Conceptual Practices of Power – a Feminist Sociology of Knowledge*. Boston: Northeastern University Press
- Smith, Dorothy E. (1992) "Sociology from Women's Experience: A reaffirmation", *Sociological Theory*, 10:1, 91–94
- Smith, Dorothy E. (1999) *Writing the Social – Critique, Theory, and Investigations*. Toronto: University of Toronto Press
- Smith, Dorothy E. (2001) "Texts and the Ontology of Organisations and Institutions." *Studies in Cultures, Organizations, and Societies*. 7 (2):159–198
- Smith, Dorothy E. (2005) *Institutional Ethnography: a Sociology for People*. Oxford: Alta Mira Press
- Widerberg, Karin (2006) "Embodying Modern Times. Investigating tiredness." *Time & Society* 15(1), 105–120
- Wolf, Diane L. (1996) "Situating Feminist Dilemmas in Fieldwork" in *Feminist Dilemmas in Fieldwork*. Diane L. Wolf (ed.). Colorado: Westview Press

Sammendrag

I denne artikkelen presenteres en fremgangsmåte – institusjonell etnografi – hvor båndene mellom epistemologi og metodologi både er startsted og mål i forskningen, men også selve middelet for kunnskapsproduksjon. Institusjonell etnografi er en fremgangsmåte for utforskning av det sosiale som er utviklet nettopp for å møte utfordringene innen kvalitativ forskning, med mål om å produsere kunnskap *for* og ikke om mennesker. I institusjonell etnografi synliggjøres relasjonene mellom epistemologi, teori og metode, og hvilke implikasjoner dette har for praktisk forskning. Det argumenteres i artikkelen for at denne fremgangsmåten kan representere en løsning for det som ofte ses som et generelt problem med kvalitative metoder og som handler om kunnskapskrav; at de genererer kunnskap som vare seg er valide (man utforsker/måler det man avser at utforske /måle) eller generaliserbare (representative) nokk.

Institusjonell etnografi blir her presentert på bakgrunn av den kritikken vedrørende kvalitative angrepsmåter og metoder som debatteres innen feltet i dag og som har blitt reist fra feministiske, post-strukturalistiske og post-koloniale ståsteder innen etnografisk forskning. Etnografi er valgt fordi denne måten å forske på gjør at de fleste av dilemmaene man kan møte i kvalitativ forskning presses fram til overflaten, og også fordi etnografi har en lang tradisjon for denne form for kritiske refleksjoner.

Gjennom å se spørsmålet om ”hvordan” gjøre etnografi som et spørsmål om metodologi, dvs. epistemologisk og teoretisk bestemte fremgangsmåter og ikke metode forstått som teknikker, er hensikten å inspirere til refleksjoner som kan bidra til å øke kvaliteten på kvalitativ forskning.